

a tota natura secundum indeterminatam rationem ejus, ut dictum est. Neque huic veritati repugnat dictum illud Aristotelicum: Corruptibile et incorruptibile differunt genere, quia, ut exponunt D. Thomas, Alexander Alensis, et alii, tum ibi, tum 5 Metaph., text. 33, illud non est intelligendum de genere logico aut metaphysico, quod per convenientiam in aliqua unitate formali consideratur, sed de genere physico, quod est ipsa materia; de qua interpretatione plura infra, disput. 39, sect. 2. Tertia ratio jam dictis dissoluta.

DISPUTATIO VII.

DE VARIIS DISTINCTIONUM GENERIBUS.

Hæc disputatio necessaria hoc loco visa est ad completam expositionem hujus attributi, seu proprietatis entis; nam cum unitas indivisionem includat, et ideo multitudini opponatur, quæ ex divisione seu distinctione consurgit, ad comprehendendos omnes modos unitatis, necesse est omnes etiam modos distinctionis comprehendere; quia, quot modis dicitur unum oppositorum, tot dicitur et reliquum. Est autem hoc in metaphysica non minus necessarium quam difficile; nam, ut ex Aristotele sumitur, 2 Post., cap. 14, uniuscujusque rei essentia et quidditas per divisionem seu distinctionem attingitur, nam dividendo unum ab alio ad propriam uniuscujusque rei definitionem pervenitur; unde, quam est difficile rerum essentias cognoscere, tantumdem est varios gradus et modos distinctionum explicare. Inquirendum ergo est quotnam illi sint, et quibusnam indicibus seu modis discerni possint.

SECTIO I.

Utrum præter distinctionem realem et rationis sit aliqua alia distinctio in rebus.

1. *Distinctio realis datur, et quid sit.* — In hoc titulo duo supponuntur ut certa, et tertium inquiritur. Primo enim per se notum est, dari in rebus distinctionem realem, quæ ad majorem explicationem appellari solet distinctio rei a re, quæ in hoc consistit, quod una res non sit alia, neque e contrario; constat autem existere plures res, quarum una omnino non est alia. Solum est observandum, interdum res non solum esse sic distinctas, sed etiam non esse inter se unitas, ut sunt duo supposita, vel accidentia, quæ sunt in

distinctis suppositis, et alia hujusmodi, in quibus nulla est difficultas cognoscendi prædictam distinctionem, quia nullum est in eis vestigium realis identitatis. Aliquando vero contingit, hujusmodi res sic distinctas esse inter se unitas, ut patet in materia et forma, quantitate et substantia; et in his sæpe est difficillimum discernere realem distinctionem, quæ sit rei a re, si potest esse in rebus alia minor illa, quod statim tractabitur; et tunc etiam explicabitur quomodo sit una distinctio ab alia discernenda.

2. *Positiva alia, alia negativa, et quid utraque.* — Illud etiam est in hac distinctione observandum, scilicet distingui in positivam, et negativam; quæ partitio non tam ex parte ipsius distinctionis, quam extremorum ejus data est; distinctio enim ipsa formaliter semper in negatione consistit, ut supra dictum est; tamen hæc negatio intercedit aliquando inter res positivas et reales, quarum una non est alia, et tunc dicitur distinctio positiva, et hæc est propria distinctio realis, de qua nos locuti sumus. Aliquando vero consideratur talis distinctio inter ens et non ens, aut inter non entia omnino diversa, et tunc vocatur distinctio realis negativa; quia unum illorum extremorum non habet realitatem quam habet aliud, si ens positivum et reale sit; vel, si utrumque sit ens privativum, ut tenebræ et cæcitas, quia ita separantur ac distinguuntur inter se, quod si positivæ res essent, realiter distinguerentur, vel certe quia fundamenta habent realiter distincta, in quibus suo modo esse censentur. Unde hæc distinctio negativa per proportionem vel analogiam ad positivam intelligenda ac declaranda est; ac propterea illa omissa hic solum de propria ac positiva distinctione reali agendum nobis est.

3. Tandem animadvertendum est, ad præsentem disputationem nihil referre, quod ad distinctionem realem consequatur relatio realis, vel rationis; nos enim non consideramus hic distinctionem, ut importare potest formalem relationem, sed solum ratione fundamenti, ad quod potest consequi illa relatio. Unde ad distinctionem realem non est necessaria (formaliter loquendo) relatio realis; Deus enim realiter distinguitur ab Angelo, quamvis ad illum non referatur realiter. Quod si dicas Angelum referri ad Deum, respondetur, quicquid de hoc sit, tamen ante illam relationem intelligi Angelum esse rem distinctam a Deo; inde enim resultat illa relatio.

si qua est. Et in Deo tres personæ distinguuntur realiter, quamvis inter eas distinctio non sit specialis relatio realis. Omittenda ergo est hæc relatio tanquam impertinens præsentis instituto.

4. *Distinctio rationis, an et quæ sit.* — Secundo est certum dari præter distinctionem realem, distinctionem rationis. Et est illa quæ formaliter et actualiter non est in rebus, quæ sic distinctæ denominantur, prout in se existunt, sed solum prout substant conceptibus nostris, et ab eis denominationem aliquam accipiunt, quomodo distinguimus in Deo unum attributum ab alio, vel relationem identitatis a termino, quando dicimus, Petrum esse idem sibi. Hæc autem distinctio duplex distingui solet: una, quæ non habet fundamentum in re, et dicitur rationis ratiocinantis, quia oritur solum ex negotiatione et operatione intellectus; alia, quæ habet fundamentum in re, et a multis vocatur rationis ratiocinatæ, quamvis hæc vox, sicut impropria valde est, ita et æquivoca esse potest. Nam distinctio rationis ratiocinatæ sic dicta existimari potest, quia in re ipsa præexistit, antequam ratiocinetur, ut quasi ex se ratiocinata dicatur, solumque requiratur ratio ad illam cognoscendam, non vero faciendam; solumque dicatur distinctio rationis, et non realis, quia non est tanta, neque per se tam patens sicut realis, et ideo requirat attentam operationem rationis ad distinguendam illam. Sed explicata significatione hujus vocis juxta hanc etymologiam, talis distinctio non est vere distinctio rationis, de qua nunc agimus, sed coincidit cum distinctione ex natura rei, de qua statim dicemus. Alio ergo sensu dici potest distinctio rationis ratiocinatæ: rationis quidem, quia actu et formaliter non est in rebus, sed per rationem fit aut excogitatur; ratiocinatæ vero, quia non est omnino ex mero opere rationis, sed ex occasione, quam res ipsa præbet, circa quam mens ratiocinatur. Unde fundamentum, quod dicitur esse in re ad hanc distinctionem, non est vera et actualis distinctio inter eas res, quæ sic distingui dicuntur; alias non fundamentum distinctionis, sed distinctio ipsa antecederet; sed esse debet vel eminentia ipsius rei, quam sic mens distinguit, quæ a multis appellari solet virtualis distinctio, vel certe habitudo aliqua ad res alias vere et in re ipsa distinctas, penes quas talis distinctio excogitatur seu concipitur.

5. Hæc autem duo distinctionum rationis genera, quamvis ab aliis aliter explicentur,

commode tamen possunt in hunc modum declarari, nimirum ut distinctio rationis ratiocinantis sit in ordine ad eundem conceptum adæquatam seu simplicem ejusdem rei, solum per quamdam repetitionem, vel comparisonem ejus, quæ in mente fit. Sic enim distinguitur Petrus a se ipso, vel in ratione subjecti et prædicati, quando de se ipso enunciat, vel in ratione termini et subjecti relationis, quando idem sibi dicitur; in his enim et similibus distinctionibus rationis, idem est atque integer conceptus Petri, solumque fit quædam repetitio et comparatio ejus. At vero posterior distinctio rationis fit per conceptus inadæquatos ejusdem rei; nam, licet per utrumque eadem res concipiatur, per neutrum tamen exacte concipitur totum id, quod est in re, neque exhauritur tota quidditas, et ratio objectiva ejus, quod sæpe fit concipiendo rem illam per habitudinem ad res diversas, vel ad modum earum, et ideo talis distinctio semper habet fundamentum in re, formaliter autem dicitur fieri per conceptus inadæquatos ejusdem rei. Sic distinguimus in Deo justitiam a misericordia, quia non concipimus simplicissimam virtutem Dei, prout in se est, et secundum totam vim suam, sed eam conceptibus partimur in ordine ad diversos effectus, quorum est principium illa eminentis virtus, vel per proportionem ad diversas virtutes, quas in homine invenimus distinctas, et eminentissimo modo reperiuntur unitæ in simplicissima virtute Dei.

6. Ex quibus intelligitur primo, distinctionem rationis non appellari, eo quod inter entia rationis versetur, in quo multi decepti sunt, ut postea videbimus; constat enim ex dictis exemplis, ea, quæ sic distingui dicuntur, entia realia esse, vel potius ens reale diversis modis conceptum; et ratione etiam id patet, quia ratio non fingit entia, quæ sic distinguit, sed solum per modum distinctorum concipit, quæ distincta non sunt; ergo non ea, quæ distinguuntur, sed sola ipsa distinctio per rationem resultat. Nec tamen mens fallitur sic distinguendo, quia non affirmat in re esse distincta quæ sic concipit, sed simpliciter, et absque compositione, seu affirmatione aut negatione, ea concipit ut distincta per abstractionem præcisivam, per quam quasi efficit hujusmodi distinctionem. Quod si postea vel reflexionem, vel compositionem illam prædicat de rebus sic conceptis, non affirmat simpliciter illas esse distinctas, sed tantum secundum quid, id est, secundum ra-

tionem. Quamquam autem distinctio hæc non requirat extrema, quæ in se sint entia rationis, semper tamen supponit in eis aliquam denominationem rationis, qualis est denominatio subjecti, aut prædicati, vel saltem esse sic concise vel inadæquate concepta. Ex quo etiam fit ut, licet hæc distinctio non requirat extrema, quæ absolute sint entia rationis, possit tamen etiam inter illa fingi et excogitari; nam ens rationis semel conceptum, potest ad se ipsum comparari, et sic ratione distingui. Imo et relatio speciei, verbi gratia, quamvis in se unum numero ens rationis sit adæquate respiciens omnia individua, potest etiam præcise concipi ut ad unum vel aliud terminatur, et sic ratione distingui. Quamvis ergo distinctio rationis non requirat entia rationis ut extrema, neque inde denominetur, potest tamen ad illa extendi, seu in illis versari.

7. *Rationis distinctio extrinseca altera, altera intrinseca.*—Ex quo ulterius intelligitur, distinctionem rationis dupliciter dici posse seu denominari: primo intrinsece, nimirum quia in se non est vera distinctio, sed concepta solum, seu ratione conficta, et hæc est propria distinctio rationis, de qua loquimur; alio tamen modo potest distinctio rationis dici quasi extrinsece ab extremis, in quibus versari intelligitur, ita ut distinctio rationis dicatur, quæ inter extrema seu entia rationis omnino versatur, et hæc non semper est distinctio rationis priori modo, sed tunc solum quando circa idem ens rationis versatur, ut explicatum est. Possunt autem interdum distingui duo entia rationis, quæ non possunt dici proprie realiter distingui, quia entia realia non sunt; tamen neque etiam dici possunt ratione distingui proprie et intrinsece, quia eo modo quo sunt, non jam ex fictione rationis, sed ex se vere distinguuntur. Nam, cum distinctio negatio sit, communis esse potest etiam fictis entibus, et ita potius est illa distinctio quasi realis, sicut supra dicebamus de distinctione inter tenebras, et cæcitatem; similis enim intelligitur inter relationem speciei ad individua, quæ concipitur in natura humana ad sua individua, et in equina ad sua; ita enim comparantur illæ duæ relationes inter se, quod, si reales essent, realiter essent distinguendæ; habent enim fundamenta et terminos realiter distinctos.

8. *Unde oriatur rationis quævis distinctio.*—Ultimo, ex dictis intelligitur, distinctionem rationis propriam et intrinsecam, de qua lo-

quimur, proprie et per se non esse, nisi medio intellectu concipiente res imperfecte, abstracte, confuse, vel inadæquate. Quia cum hæc distinctio non sit in re, neque in objecto cognito, solum consistit in quadam denominatione a conceptibus mentis, et ideo requirit distinctionem saltem in ipsis conceptibus, et in denominatione quæ ab illis sumitur; hæc autem distinctio conceptuum respectu rei, quæ in se omnino una est, nunquam est, nisi ob imperfectionem ipsorum conceptuum. Quapropter intellectus divinus per se non proprie facit distinctionem rationis, quamvis comprehendat illam, quæ ab intellectu finito et imperfecte concipiente fieri potest.

Punctus questionis, et opiniones varæ.

9. His positis, præcipua difficultas superest, an præter hæc duo genera distinctionum, sit aliud admittendum, quod sit veluti medium inter illa. Multi negant posse excogitari aut intelligi mediam aliquam distinctionem. Ita sensit Durand., in 1, d. 2, q. 2; Ocham, q. 3; Hervæus, Quodlib. 3, q. 3; Joan. de Gandavo, 6 Metaphys., q. 10; Soncin., 7 Metaphys., q. 36; et idem sentit Cajet., 1 p., q. 54, art. 2; et Soto, q. 3 Univer., et capit. de Prop., q. 2. Sed in his auctoribus cavenda est æquivocatio, ratione eujus possunt, vel nominibus tantum differre, vel etiam in re. Nulla enim distinctio inter extrema positiva et realia excogitari potest, quæ, si per rationem conficta non sit, non debeat necessario in re ipsa antecedere, et esse ante omnem operationem intellectus; et quia, quicquid hujusmodi est, reale est quatenus in rebus existit, ideo in hoc sensu omnis distinctio, quæ rationis non est, realis dici potest; atque ita manifestum videtur non posse dari medium inter distinctionem realem, et rationis. Tamen hoc posito, adhuc superest quæstio, an omnis distinctio, quæ antecedit in rebus omnem operationem intellectus, non tantum fundamentaliter et virtualiter, sed etiam actualiter et formaliter, sit veluti ejusdem rationis quoad hoc, ut sit inter res distinctas, an vero in rebus ipsis sit aliqua major et minor distinctio, et illa quæ major est, scilicet inter rem et rem, nomen distinctionis realis obtineat; alia vero vocetur distinctio media, seu aliis nominibus infra explicandis. Si ergo dicti auctores priori tantum sensu negant distinctionem mediam inter realem et rationis, solis terminis differunt ab his qui illam admittunt, non tamen constanti modo

loquuntur qui nunc illam negant, nunc vero illa utuntur; quod maxime in Soto videre licet citatis locis, et in cap. de Relatione, et aliis. Si autem posteriori sensu negant distinctionem mediam, sic erit dissensio maxime de re.

10. In hoc ergo sensu suadet primo hæc sententia. Non sunt plura genera distinctionum quam entium, quia unum et multa consequuntur ens; distinctio autem est, per quam multitudo consurgit. Sed non sunt alia entia nisi realia vel rationis, ut colligitur ex Aristotele, 5 Metaph., text. 14, et cap. 6 Metaph., text. 6; nam cum hæc duo includant immediatam contradictionem, non potest inter ea medium excogitari; ergo. Secundo, quæcunque sunt in re ante intellectum, vel sunt idem realiter, vel realiter diversa, alioqui daretur medium inter idem et diversum, quod repugnat Aristoteli, 4 Metaph., text. 4 et 5, ubi dicit, idem et diversum adæquate dividere ens, sicut unum et multa; et lib. 10, text. 11, dicit, quodlibet ens, ad alterum comparatum, esse idem vel diversum ab illo. Et ratio est, quia hæc etiam opponuntur per immediatam contradictionem. Sicut ergo idem et diversum in genere, ita etiam tale idem et diversum, scilicet realiter, convenit cuicunque enti respectu alterius. Igitur omnia, quæ ut duo entia a nobis concipiuntur, vel sunt idem realiter, vel diversa realiter: si diversa realiter, distinguuntur realiter; si vero sunt idem realiter, non possunt in re distinctionem habere ante intellectum, quia repugnat simul esse idem et diversum a parte rei.

11. Quod si forte dicatur, non repugnare esse idem in communi ratione entis, esse tamen diversa in ratione talis, vel talis entis, verbi gratia, qualitatis vel relationis, actionis vel passionis, etc., contra hoc argumentor. Tertio, multiplicato inferiori, necesse est ut eodem modo multiplicetur prædicatum superius; sed quælibet determinatæ rationes entium sunt inferiores ad ens; ergo non possunt a parte rei multiplicari aliqua sub determinatis rationibus entium, ut, verbi gratia, in ratione qualitatis et relationis, albedinis, vel similitudinis, quin multiplicentur sub communi ratione entis. Ergo si sunt plura sub his determinatis rationibus, sunt etiam plura entia; ergo non possunt in illis rationibus distingui a parte rei, quin realiter distinguantur. Prima propositio videtur per se nota ex dictis supra de universalibus; non potest enim idem attributum universale seu

commune existens a parte rei unum et idem numero, oppositis differentiis, seu modis contrahi aut determinari, ac propterea diximus unitatem in communi aliqua ratione, non esse veram et realem unitatem a parte rei, sed solam similitudinem rei, et unitatem rationis; ergo, si aliqua multiplicantur in re secundum determinatas rationes entis, necesse est in illis etiam multiplicari in re ipsam rationem entis. Quia, cum illa duo, quatenus a parte rei distinguuntur, includant oppositos, seu repugnantes modos, aut differentias quibus inter se distinguuntur, non possunt habere in re veram et realem identitatem, nec numericam unitatem in ratione entis, quia non potest idem numero ens oppositis differentiis simul affici ac determinari. Et confirmatur, quia alias posset etiam esse unum numero accidens in re, et tamen esse duas qualitates, et qualitatem simul et quantitatem; et eadem ratione posset esse una substantia, duo corpora; et unum numero animal, equus simul ac leo, vel aliquid hujusmodi. Quod si in his cernitur aperta repugnantia, eadem erit in omnibus, quæ in re distinguuntur secundum proprias rationes, respectu eujuscunque superioris, etiam ipsius entis. Quia non minus essentialiter includitur ens in quibuscunque inferioribus rationibus, quam omnia prædicata intermedia. Et quia differentiæ illæ oppositæ seu dividentes eandem repugnantiam involvunt respectu ejusdem individui, sub quacunque ratione superiori, vel inferiori consideretur.

12. Quarto, aliter hoc ipsum explicatur, nam quicquid a parte rei est, habet suam realem essentiam; ergo quæ a parte rei sunt distincta, a parte rei habent distinctas essentias, vel numero, si ipsa sint tantum numero distincta, vel specie aut genere, si illa dicantur esse essentialiter distincta; ergo habent etiam a parte rei distinctas entitates, quod est realiter distingui. Patet hæc ultima consequentia, tum quia entitas rei nihil aliud est quam realis essentia extra causas posita, ut infra ostendemus; si autem sunt essentiæ distinctæ, illæ sunt reales et extra causas positæ; erunt ergo distinctæ entitates. Tum etiam quia, si ibi sunt duæ essentiæ reales, unaquæque earum est essentia alicujus entis realis, quia ens et essentia adæquate comparantur ut abstractum et concretum; sed unum et idem ens non potest habere nisi unam essentiam; ergo si sunt duæ essentiæ reales, sunt duo entia realia. Minor propositio ulti-

ma videtur per se nota, quia res maxime habet unitatem a sua essentia, et quia nihil magis esse debet invariabile, et fixum ac certum in re, quam essentia. Ac denique, si res est per unam essentiam constituta, secundum illam habet ultimam differentiam, et speciem; ergo non est amplius determinabilis; ergo non potest illa et eadem res actuari, determinari, seu constitui per differentiam alterius speciei; ergo non potest habere aliam essentiam; si ergo est alia essentia distincta, aliam rem constituit.

13. *Scoti sensus in ponenda distinctione formali.*—Secunda sententia est, dari in rebus quamdam distinctionem actualem ante intellectum, quæ proinde non est rationis, sed major illa, neque etiam est tanta distinctio quanta est realis inter rem et rem. Hæc sententia communiter tribuitur Scoto, in 1, d. 2, q. 7, § ult., et dist. 5, q. 1, et dist. 8, q. 4, in 2, dist. 3, q. 1, et aliis innumeris locis, in quibus, vel de distinctione attributorum Dei, vel de distinctione universalium, vel de similibus disputat. Quamquam his locis non satis explicet Scotus, an hæc distinctio, quam ipse formalem vocat, sit actualis in re, vel tantum fundamentalis seu virtualis; interdum enim virtuale appellat, et ita inter ejus sectatores est varius opinandi modus. Nam aliqui existimant, distinctionem formalem apud Scotum non esse aliam a distinctione rationis ratiocinatae, eo sensu et modo quo a nobis declarata est, quam dicunt vocari formalem, quia diversæ definitiones seu rationes formales ibi concipiuntur; dicunt etiam appellari distinctionem ex natura rei, quia in rebus ipsis habet fundamentum, et virtualiter in ipsis est, licet actû non præcedat; in quo sensu Scotus nihil favet secundæ opinioni propositæ; nec videtur dubium quin in aliquibus locis Scotus ita sentire videatur, præsertim quando agit de attributis divinis. Nihilominus tamen alii Scoti discipuli intelligunt, eum esse locutum de distinctione vera et actuali, quæ in re sit ante intellectum, quam non solum in creaturis, sed etiam in Deo existimant reperiri, saltem inter relationes divinas et essentiam. De quibus idem tenet Durand., in 1, dist. 1, secunda part., distinct. 5, q. 2, ad 4, et latius dist. 33, q. 1; et multi alii, quos hic longum esset recensere. Possunt etiam pro hac opinione referri multi, qui inter varias res admittunt distinctionem ex natura rei, et non realem, ut inter existentiam et essentiam, naturam et

suppositum, quantitatem et substantiam, fundamentum et relationem, et similia, quæ inferius suis locis videbimus.

14. *Formalis distinctio Scotica an juxta mentem Aristotelis.*—Solet item hæc opinio Aristoteli attribui, vel quia in 3 Phys. asserit, eundem motum esse actionem et passionem sub diversis rationibus formalibus. Et 4 Phys., eodem modo distinguit tempus a motu, quod tamen dicit non esse rem ab illo distinctam. Et quod 1 de Generat., similem distinctionem inter nutritionem et augmentationem constituere videatur, dicens, *esse idem subjecto*, id est, entitate, *distingui autem secundum esse*, id est, secundum formale esse. Ac denique quod in Prædicam., constituat eandem qualitatem, verbi gratia, calorem sub diversis speciebus, quod non potest intelligi, nisi quia duæ species possunt esse idem secundum rem, et formaliter distingui. Sed hæc testimonia non multum cogunt, quia in duobus primis exemplis, et in ultimo etiam sufficit distinctio rationis per inadæquatos conceptus, ut latius dicemus infra, tractando de accidentibus et prædicamentis. In secundo autem exemplo violenta est expositio illorum verborum Aristotelis, apud quem esse idem subjecto, nihil aliud est quam (quod verba ipsa sonant) esse in eodem subjecto et supposito conjuncta; distingui autem secundum esse potius est distingui in sua entitate seu forma. Quomodo ait idem Aristoteles, 1 Phys., text. 21, *album et musicum esse eadem secundum rem, et ratione distingui*. Ubi valde æquivoce utitur his vocibus; *rationem* enim vocat essentiam seu definitionem, *rem* vero subjectum, seu suppositum, in quo hæc insunt. Ad hunc ergo modum exponi potest, vel etiam debet, cum ait, nutritionem et augmentum esse idem subjecto, distingui autem secundum esse; maxime si nutritio significet mutationem ut terminatam ad substantiam, auctio vero mutationem ut terminatam ad quantitatem; nam si utraque sumatur ut terminatur ad quantitatem, sic possunt tantum ratione vel habitudine distingui, quatenus acquisita quantitas major vel æqualis est deperditæ; sed de hoc alias. Ex his ergo et similibus Aristotelis testimoniis nullum firmum pro hac sententia argumentum desumi potest. Et idem sentio de D. Thoma et de aliis antiquis auctoribus, qui fere semper utuntur vocibus *distinctionis realis, et rationis*, in priori sensu supra explicato, et quæstionem in qua nunc versamur, distincte non tractant,

15. Ratione solet potissimum hæc sententia suaderi; nam, quidquid est extra definitionem essentialem rei, est aliquo modo in re distinctum ab illa; sed multa sunt extra essentiam rei, quæ non sunt res distinctæ ab ipsa re; ergo datur distinctio in re minor distinctione reali. Vel aliter, quæ distinguuntur definitione et conceptu objectivo, distinguuntur ex natura rei, et ante intellectum; sed multa distinguuntur hoc modo, quæ non distinguuntur, ut res a re; ergo. His et similibus rationibus utuntur Scotistæ, quia his fere modis videtur Scotus distinctionem formalem declarare; tamen si quis recte consideret, vel in eis petitur principium, vel sumitur distinctio formalis pro distinctione rationis ratiocinatae per conceptus inadæquatos, quæ virtualiter tantum seu fundamentaliter dici potest esse ex natura rei. Probatur seu declaratur quod dicimus, quia essentia rei non definitur a nobis semper prout in re est, sed prout a nobis concipitur; sic enim definimus essentiam hominis ut communem, cum in re non sit nisi singularis; et hoc modo loquendo de essentia, falsum est, quidquid est extra essentiam distingui a parte rei actualiter ab eo quod est de essentia, ut patet ex dictis supra de individuatione, et natura specifica et de aliis universalibus, scilicet, genere et differentia, de quibus videntur potissime loqui prædicti auctores. Unde ita etiam videntur loqui de essentia in prima ratione; nam si loquantur de essentia prout est in re, hæc nihil aliud est quam ipsa rei entitas, et ideo cum supponitur esse in re aliquid distinctum ab essentia, quod non sit res distincta, id supponitur quod probandum est. Multo autem infirmior est secunda ratio. Major enim non est universaliter vera; multa enim distinguuntur in conceptibus objectivis respectu nostri, quæ tantum ratione distinguuntur per conceptus inadæquatos, ut patet ex dictis de conceptu entis, et individuo, specie, et aliis universalibus; et eodem modo possunt definitione distingui solum secundum rationem, quando definitio non est adæquata rei prout est in se, sed prout objicitur tali conceptui nostro.

Quæstionis resolutio.

16. Nihilominus censeo, simpliciter verum esse dari in rebus creatis aliquam distinctionem actualem, et ex natura rei, ante operationem intellectus, quæ non sit tanta, quanta est inter duas res, seu entitates omnino distinctas. quæ distinctio, quamvis generali vo-

cabulo possit vocari realis, quia vere est a parte rei, et non est per denominationem extrinsecam ab intellectu, tamen ad distinguendum illam ab alia majori distinctione reali, possumus illam appellare, vel distinctionem ex natura rei, applicando illi tanquam imperfectiori generale nomen (quod usitatum est), vel proprius vocari potest distinctio modalis; quia, ut explicabo, versatur semper inter rem aliquam, et modum ejus, Nomen autem distinctionis formalis non ita mihi placet, quia est valde æquivocum; sæpe enim convenit rebus realiter distinctis, quatenus inter se distinguuntur essentialiter, si specie differant; habent enim diversas unitates formales, et ita etiam formaliter differunt. Imo et individua ejusdem speciei, quatenus distinctas habent unitates formales individuas, ut supra diximus, dici possunt formaliter distingui. Imo et in Trinitate, paternitas et filiatio, quæ realiter distinguuntur, et non essentialiter, etiam secundum numerum, dici possunt formaliter distingui in objectivis rationibus relationum, qui modus distinctionis extra illud mysterium non reperietur. Sic ergo distinctio formalis latius patet, et major esse potest quam distinctio ex natura rei, de qua nunc loquimur. Aliunde vero etiam potest esse minor, et ita est communior, quia frequenter applicatur ad rationes formales, ut conceptas et præcisas per intellectum nostrum, et tunc illa distinctio non transcendit gradum distinctionis rationis.

17. Ut autem assertio probetur et explicetur, suppono in rebus creatis, præter entitates earum, quasi substantiales, vel radicales (ut ita dicam), inveniri quosdam modos reales, qui et sunt aliquid positivum, et afficiunt ipsas entitates per seipsos, dando illis aliquid, quod est extra essentiam totam, ut individuum, et existentem in rerum natura. Hoc patet inductione; nam, verbi gratia, in quantitate, quæ est in substantia, duo considerari possunt: unum est, entitas ipsius quantitatis; aliud est unio seu actualis inhærentia ejusdem quantitatis cum substantia. Primum vocamus simpliciter rem quantitatis, includentem quicquid est de essentia quantitatis individuae, et in rerum natura positæ, quod manet et conservatur, etiamsi quantitas a subjecto separatur, et impossibile est conservari illam rem numero, quæ est hæc quantitas, quin includat hanc essentiam quantitatis cum sua intrinseca individuatione, et actuali esse, de quo esse postea videbimus; cætera enim

constant ex supra dictis. Secundum, id est, inhærentiam, appellamus modum quantitatis, non quidem illa generali significatione, qua omnis qualitas solet modus substantiæ appellari, ut ait D. Thomas, 1. 2, q. 49, art. 2. Neque etiam illa generali loquendi ratione, qua omne contrahens vel determinans solet appellari modus contracti; sic enim rationale dici potest modus animalis, et specialiter solet hæc vox applicari ad illos modos, quibus determinatur ens vel accidens ad genera generalissima. Neque etiam sumitur hæc vox in illa generalitate, qua modus dici solet omnis determinatio, vel limitatio præfixa unicuique rei finitæ juxta mensuram ejus, ut eodem loco notavit D. Thomas, ex Augustino, lib. 4 Genes. ad litteram, cap. 3, dicente: *Modus est quem mensura præfigit.* Quo modo ait idem Augustinus, lib. de Natura boni, cap. 3, ex tribus necessariis ad uniuscujusque rei creatæ bonitatem, quorum duo sunt *species* et *ordo*, tertium esse *modum*, id est debitam commensurationem ad sua principia, ut explicuit D. Thomas, 1 p., q. 5, et 1. 2, q. 85, art. 4, et sæpe alias. Sed ab hac generali ratione modi recedendo, et applicando illam ad rem præsentem, appellatur inhærentia quantitatis modus ejus, quia est aliquid illam afficiens, et quasi ultimo determinans statum, et rationem existendi ejus, non tamen addit illi propriam entitatem novam, sed solum modificat præexistentem.

18. Nam quod novam entitatem propriam non afferat, vix potest in dubitationem venire, quia si esset nova omnino entitas, non posset esse actualis unio inter quantitatem et subjectum, sed ipsa potius indigeret, quo subjecto uniretur et quantitati, sicut quantitas ipsa indiget inhærentia, qua subjecto uniatur. Quod si inhærentia non indiget alia unione vel inhærentia qua uniatur vel inhæreat, ideo est quia ipsa per se non affert propriam entitatem, quæ inhæreat et uniatur, sed est tantum quidam modus, qui per se est ratio unionis et inherentiæ. Cujus signum etiam est, quia hæc inhærentia habet talem modum essendi, ut per nullam potentiam esse possit, nisi actu conjuncta ei formæ, cujus est inhærentia, et quod hæc inhærentia numero non potest afficere seu potius unire nisi hanc numero formam, cui est veluti affixa, qui modus afficiendi nunquam reperitur in his formis vel rebus, qui proprias ex se habent entitates. Quod autem in quantitatis inhærentia explicatum est, in qualitate

eodem modo procedit, et in unione formæ substantialis ad materiam, et in subsistentia seu personalitate respectu naturæ, et in præsentia et motu locali et in quacunque actione seu dependentia respectu sui termini, de quibus omnibus non est hic dicendi locus. Occurret tamen in hujus operis progressu. Solum ultimum exemplum, quod facilius videtur, paululum explicabo; pendet enim lumen, verbi gratia, a sole, quæ dependentia aliquid est præter lumen et solem; potest enim intelligi manere lumen et solem, et lumen non pendere a sole, ut si Deus nollet concurrere cum sole ad producendum vel conservandum lumen, sed sua sola virtute utrumque conservaret. Non potest autem mente concipi, hanc dependentiam luminis a sole esse entitatem prorsus distinctam ab ipso lumine: tum quia per illam dependentiam influit causa tanquam per viam in effectum seu terminum, unde non potest esse res omnino distincta ab illo; tum etiam quia alias illa entitas saltem de potentia absoluta esset separabilis ab alia, quod est plane inintelligibile; est ergo illa dependentia modus quidam ipsiusmet luminis, quem aliquis fortasse relationem vocabit; non est tamen relatio prædicamentalis, sed includit relationem seu habitudinem transcendentalem, ut latius infra dicetur. Igitur dantur in entitatibus creatis modi aliqui afficientes ipsas, quorum ratio in hoc videtur consistere, quod ipsi per se non sufficiunt constituere ens seu entitatem in rerum natura, sed intrinsece postulant ut actu afficiant entitatem aliquam, sine qua esse nullo modo possint.

19. *Modos a rebus modaliter tantum distinctos ponendi quæ sit ratio.* — Ratio autem ponendi hos modos a posteriori sumitur ex inductione facta; a priori autem esse videtur, quia, cum creaturæ sint imperfectæ, ideoque vel dependentes, vel compositæ, vel limitatæ, vel mutabiles secundum varios status præsentia, unionis, aut terminationis, indigent his modis quibus hæc omnia in ipsis compleantur. Quia nec per entitates omnino distinctas hoc semper fieri necesse est, imo nec commode intelligi potest; neque etiam fieri potest per id, quod sit omnino nihil, et ideo saltem requiritur modus realis. De quo quotuplex sit, et in quo prædicamento collocetur per se aut reductive, dicam inferius in divisionibus prædicamentorum. Denique hos modos videtur agnovisse Durand., in 1, dist. 30, quæst. 2, num. 15, ubi loquens de esse in, seu inhæ-

rentia accidentis, dicit esse respectum, qui analogice dicitur res vel ens, quia non est res, sed modus essendi, neque est entitas habens modum, sed modus tantum entitatis; et num. 16, idem dicit de dependentia, et de omni eo quod est solus modus essendi. Et eodem modo loquitur de inhærentia Astudil., 1 de Gener., quæst. 5, ad 1. Et in particulari tractando de subsistentia, ita illam explicant multi, ut Ægid., tit. de Composit. Angel., q. 5. Ac denique Fonseca, lib. 5 Metaph., cap. 6, quæst. 6, sect. 2, hos modos expresse ponit, quamvis distinguat tria genera modorum: quidam qui sunt entitates ex se distinctæ ab aliis, ut albedo, dulcedo, et in hoc ordine ponit figuram, sed immerito, quia in tertio constituitur, quia respectu quantitatis illam afficit tanquam modus, non tanquam res omnino ab illa distincta. Alii qui non solum non sunt entitates distinctæ, verum, neque ullo modo in re distinguuntur ab his rebus, quarum modi esse dicuntur, sed ratione tantum, ut sunt illi modi quibus contrahitur ens ad inferiora. Sed hæc duo genera modorum jam sunt a nobis prætermittenda, quia hi posteriores non sunt modi, nisi secundum rationem; illi vero priores sunt res, vel formæ habentes ex se proprias entitates. In tertio ergo ordine ponit eos modos quos propria et speciali ratione reales modos appellamus, de quibus idem sentit, quod nos explicuimus, quamvis aliqua ponat exempla quæ incerta nobis sunt. Ut est illud de existentia rerum creaturarum, de modo unde res dicitur necessaria aut contingens, aut ens completum vel incompletum. Nam hoc ultimum æquivocum esse potest; quia si hæc dicantur de toto et partibus integralibus, sic verum est esse modum quemdam ad quantitatem pertinentem; eadem enim portio aquæ, verbi gratia, si per se terminata sit et sejuncta ab aliis, dicitur ens completum seu totale; si vero sit aliis continua, dicitur ens parziale vel incompletum, qui modus solum consistit in diversa unione vel terminatione. Si vero illa dicantur de ente secundum se, potius pertinent ad modos intrinsecos et essentielles entis, sive ens dicatur incompletum secundum rationem, ut differentia, sive physice et secundum rem, ut anima rationalis, quæ dicitur ens incompletum, non per aliquid additum essentiæ ejus, sed per suammet essentiæ; unde ille modus solum ratione distinguitur ab illa. Et idem existimo de alio modo entis necessari, vel contingentis, si in ratione absoluta entis hæc

considerentur; nam si considerentur in ratione effectus, sic sunt denominationes extrinsecæ, ut infra dicemus. De existentia vero res est magis controversa, quam infra disputabimus. Quicquid vero sit de exemplis, verissime dicit Fonseca, modum hunc non esse proprie rem seu entitatem, nisi late et generalissime vocando ens, quicquid non est nihil; tamen sumendo entitatem pro illa re, quæ ex se et in se ita est aliquid, ut non postulet omnino intrinsecæ et essentialiter esse semper affixam alteri, sed vel non sit alteri unibilis, vel saltem uniri non possit, nisi medio aliquo modo a se ex natura rei distincto, modus non est proprie res seu entitas, et in hoc ejus imperfectio optime declaratur, quod semper esse debet affixus alteri, cui per se immediate unitur sine medio alio modo, ut sessio sedenti, unio rebus unitis, et sic de aliis, de quibus sæpe occurret sermo in sequentibus.

20. Ex his ergo facile intelligitur sensus et probatio conclusionis positæ, nam hic modus prout a nobis est explicatus, ex natura rei distinguitur actualiter a re, cujus est modus, ut omnes fatentur; imo plures vocant illam distinctionem realem, quia in rebus ipsis reperitur, quod evidentius constabit ex dicendis sectione sequenti; sed non proprie distinguitur hic modus ab eo cujus est modus tanquam res a re; distinguitur ergo minori distinctione, quæ propriissime appellatur modalis. Minor probatur, tum quia modus, per se ac præcise consideratus, non est proprie res aut entitas, ut satis explicatum est; ergo nec proprie distinguitur ut res a re; tum etiam quia hic modus tam intime includit conjunctionem cum re, cujus est modus, ut per nullam potentiam sine illa esse possit; ergo signum est illam conjunctionem esse quemdam modum identitatis; est ergo minor distinctio inter hunc modum et rem, quam inter duas res; quæ omnia magis confirmabuntur sectione sequente, declarando signa harum distinctionum, et consequenter differentias quibus inter se distinguuntur.

21. *Præter modalem, realem aut rationis, nulla distinctio.* — Ultimo addo, præter distinctionem realem, modalem, et rationis, nullam aliam reperiri, quæ vel non sit communis his, vel in illis non contineatur. Hoc dixerim propter aliquos, qui addunt distinctionem formalem, qualis est inter hominem et animal; quam distinguunt in mutam, ut inter animal et rationale, et non mutuam, qua-